

A BIBLIOGRÁFIAI HIVATKOZÁSOK PONTOSSÁGÁRÓL.

Motto: Dubito, ergo sum.

Néhány évvel ezelőtt valamilyen jelentéktelen, de elég fájdalmas betegséggel egyik klinikáról a másikba utaltak át. Leleteimet vittem magammal. Nagyon elcsodálkoztam tehát, amikor az orvos ragaszkodott ahhoz, hogy az egyszerű, rutin-vizsgálatot sajátkezűleg végezze el. Nem bízott más eredményeiben, ellenőrizni kívánta azokat.

Nagyon örültem annak - mint könyvtáros - hogy ilyen kételkedő, igazi kutató elmével találkoztam. Természetesen a szakmai kételkedést nem helyes tulzásba vinni, de az adatok ellenőrzése helyénvaló és szükséges. Én csak a bibliográfiai hivatkozásokkal kapcsolatban szeretnék rámutatni arra, hogy nem helyes az, ha cikkünkben olyan irodalomra hivatkozunk, amelyet magunk nem olvastunk. A felhasznált irodalomban közzétett bibliográfiai hivatkozások szolgai átvétele, egyszerű kimásolása zavart okoz, mert ez legtöbbször téves adatokra vezet. Az ilyen téves adatok azután jogosan megrendíthetik az egész - egyébként tudományos vagy gyakorlati szempontból megfelelő - tanulmányba vetett bizalmat. Az irodalmi vonatkozást sem tudja helyesen megadni a cikk szerzője, akkor hogyan lehet hinni elméleti fejtegetéseinek logikájában, vizsgálati adatainak pontosságában? - vetődik fel önkénytelenül a kérdés a témával foglalkozó és tanulni vágyó szakemberben.

Nagyon furcsán hat, amikor magyar szerző olyan forrásmunkára hivatkozik, amely soha a kezébe sem kerülhetett, mert az országban a nevezett mű fel sem lelhető. Ilyen esetben mindig az derül ki, hogy átvett hivatkozásról van szó, amely a nagyon gyakori sajtóhibák miatt nem is azonosítható az eredeti művel, és a hivatkozott irodalom az adatok pontatlansága miatt még külföldről sem szerezhető be. Ez kétségek kívül rontja a tudományos színvonalra igényt tartó munka hitelét.

Nem szégyen bevallani azt, hogy a közölt megállapítást mely könyv hányadik oldalán olvasta a szerző - s ez a könyv egy bizonyos, nálunk fel nem lelhető munkára hivatkozik. Ez így pontos, becsületes, és így nevelő hatású.

Szakembereinknek nem szabad elfelejteniük, hogy nemcsak azért irnak tanulmányokat, hogy saját tudományos hírnevüket öregbítsék, hanem azért is, hogy ezzel tanítsanak, neveljenek. Hogy a tudományos munka nálunk nem csupán néhány kiválasztott privilégiuma, azt azzal bizonyíthatjuk, hogy nem zárjuk el a továbbtanulás útját az elől, aki a témával mélyebben akar foglalkozni. A pontatlan, ködösítő irodalmi hivatkozást talán indokolni lehet olyan társadalmi rendszerben, ahol mindenki félti nagy nehezen kiharcolt pozícióját, tudományos hírnevét. "Némely tudósnak, tudod, szokása homályosan írni és beszélni, azon okból, hogy meg nem értethetvén, annál inkább csudáltassék. Ha eleitől fogva a bölcsök magokat a dolgokba mindnyájan tisztán tisztán magyarázták volna, sokkal több ésszel bírnánk már, de úgy vélekedtek, hogyha nagyon kimondják értelmeket, majd mindentől megértetnek, s nem fognak annyira csudáltatni" - írja Bessenyei György Holmi c. munkájában /1779-ben/¹⁻².

A ködösítés nálunk ma megbocsáthatatlan. A mi kötelességünk az, hogy minden eredményt a lehető legtisztában adjunk át az utánunk következő nemzedéknek, hogy az utánunk következők a mi - nagy fáradsággal és erőfeszítéssel megszerzett - tudásunkat alapul felhasználva egy lépéssel előbbre juthassanak.

Ezt az előbbre jutást, ha úgy tetszik műszaki fejlesztést könnyíti meg a tanulmányokhoz felhasznált forrásmunkák pontos megjelölése. Rá kell vezetni az olvasót arra, hogy hogyan kell valamilyen műszaki problémával foglalkozni, hogyan tudja más szerzők véleményét, megállapításait saját munkájában hasznosítani.

Ez a tartalma nagy vonalakban a bibliográfiai hivatkozásnak. A lényeg tehát az, hogy hivatkozásunk legyen pontos, egyszerű és áttekinthető. Ezt sem szabad azonban túlzásba vinni, mert egy-egy mű azonosításához bizonyos számú adatra szükség van. Folyóiratcikk esetében például nem elég megadni az évet és az oldalszámot, hanem meg kell adni a kötet számát is, mert ha az évszám téves, a cikk már nehezen azonosítható. Több adat megadásával megkönnyítjük az irodalom felkutatását. Elvileg a hivatkozást mindig az eredeti nyelven kell megadni, hiszen így tájékoztatjuk az olvasót arról, hogy a megadott forrásmunkához milyen nyelven tud hozzáférni. Ha magyar fordítás készült a munkáról, azt a hivatkozásban helyes feltüntetni, hiszen nálunk bevezették a mű-

szaki fordítások központi nyilvántartásának rendszerét, úgyhogy minden fordítás díjtalanul megtekinthető az Országos Műszaki Könyvtárban, vagy pedig csekély térítésért be is szerezhető. Ez nagy segítséget jelent szakembereinknek, mert sok érdeklődőt elrettent a buvárkodástól az idegen nyelvek hiányos ismerete.

Az elmondottakat két pontban foglalhatjuk össze:

1/ Csak olyan forrásmunkára hivatkozunk tanulmányainkban, amelyet magunk is olvastunk. Más szerzők bibliográfiai hivatkozásait ellenőrzés nélkül ne vegyük át.

2/ Hivatkozásunk legyen egyszerű, áttekinthető, de feltétlenül tartalmazza az azonosításhoz szükséges adatokat. Sohase tévesszük szem elől, hogy munkánk célja a nevelés, az ismeretterjesztés, tudásunk továbbadása.

A vázolt problémák nem ujkeletűek és nemcsak hazánkban okoznak fejtörést.

E rövid fejtegetésekben csupán a könyvtári munka során hosszú évek alatt szerzett tapasztalataimat próbáltam összefoglalni. Az irodalmi hivatkozások összeállításának – a bibliográfiák készítésének – módszertanával több kiváló tanulmány foglalkozik. Ezekre nem kívántam kitérni, mivel a bibliográfiák készítése nem a műszaki cikkírók feladata, hanem a könyvtártudománynak egyik sok türelmet, rendszerező és osztályozó-képességet igénylő szakterülete.

Irodalom: .

- 1 Műszaki Nyelvőr, 2.évf. 3.sz. [1956] 3.p.
- 2 A magyar irodalom története 1849-ig.
Bp. Bibliotheca. 1957. 206-214.p.
- 3 OMILJANOWICZ-SZOKOLOWA, C.; Sprawa uporządkowania zagadnień bibliograficznych na terenie literatury papierniczej. [A bibliográfiai hivatkozások szabályozásának kérdése a papíriparban.]
Przegląd Papierniczy, 13.évf. 8.sz., 1957.aug. 252-254.p.

Elemezzük ezt a három hivatkozást.

- 1 A Műszaki Nyelvőr időszaki kiadvány. A Széchényi Könyvtár központi címjegyzéke felvilágosítást tud adni arról, hogy valamely könyv vagy folyóirat melyik nagyobb könyvtárban található meg /telefonja: 135-420/. A szögletes

zárójel azt jelenti, hogy ez az évszám magán a kiadványon nem lelhető fel. A 3.p. azt mondja, hogy a hivatkozás csupán a 3. oldalra vonatkozik. - Mivel Bessenyei munkáját eredetiben nem olvastam, ezért csupán azokra a helyekre hivatkozom, ahonnan a fenti idézetet vettem.

- 2 Ez a hivatkozás könyvet idéz. Folyóirat esetében rendszerint nem adjuk meg a kiadót, míg könyvre való hivatkozáskor fontos a kiadás helyének, évének és célszerű magának a kiadónak a feltüntetése is. Itt az oldaltól oldalig hivatkozás szintén azt jelenti, hogy az érdeklődőnek nem kell az egész könyvet végigolvasnia, hanem csupán a feltüntetett oldalakat. Előfordul, hogy a teljes műre utálnak a szerzők; ebben az esetben a mű egész terjedelmét kell megadni, pl. jelen esetben így: 492 p. /ekkor az oldal szám után nem tesszünk pontot!/
 - 3 Ez a folyóiratcikk csupán lengyel nyelven hozzáférhető, s a zárójelben lévő magyar cím csak segítség kíván lenni a cikk címének megértéséhez. - Ha viszont valamely hivatkozásban a magyar címet írjuk előre, ez azt jelenti, hogy a mű magyar nyelven is megtalálható. Ekkor is közölhetjük zárójelben az idegen címet, amely ebben az esetben csupán azt mondja meg, hogy milyen nyelven íródott eredetileg a tanulmány, ezenkívül természetesen nyelvtanuláshoz, a szakkifejezések helyes fordításának elsajátításához is felhasználható.

Kalmár Andorné

- x - x - x -